

Список використаних джерел

1. Стратегія інформаційної безпеки : затв. Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n7> (дата звернення: 16.03.2023).
2. Гібридна війна Росії проти України. Як перемогти на інформаційному фронті: аналітичний посібник, 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1iwGIDBf3-bnD5Rm79tHXuL6h9jsx-K-C/view> (дата звернення: 16.03.2023).
3. Левченко О. В. Система забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері: основи побудови та функціонування : монографія. Житомир : Євро-Волинь, 2021. 172 с.

Капустинська Олександра Іванівна,
здобувачка вищої освіти соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України;
Селюкова Тетяна Василівна,
викладачка кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національного університету цивільного захисту України

ЛОКУС КОНТРОЛЮ І СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНФЛІКТІ

На сьогодні приділена увага питанню щодо пізнання конфлікту та локусу контролю. Попри те, що є досить досліджень на цю тему, залишається достатньо відкритих питань та нез'ясованих емпіричних даних щодо особливості стратегій поведінки в конфлікті в осіб із різним локусом контролю. Кожна людина протягом життя стикається з ситуаціями, особливо з конфліктними, де причинами є зовнішні фактори або ж прийняті рішення самою людиною.

Серед наукових праць про локус контролю (ЛК) доречно звернути увагу на концепцію Дж. Роттера. Локус контролю стосується дуже загальних переконань людей, що залежать від різних ситуацій стосовно того, що визначає, чи зміцняться вони в житті чи ні. Людей можна класифікувати вздовж континууму від дуже внутрішніх до дуже зовнішніх [2].

Поняття «локус контролю» було запропоноване вченим у 1954 році та визначене, як якість, що характеризує схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам або власним здібностям і зусиллям. Це стійка властивість індивіда, що формується в процесі його соціалізації. Локус контролю практично не змінний і його стабільність

зумовлена тим, що він пов'язаний з таким показником соціальної орієнтації особистості, як екстернальність чи інтернальність.

Зовнішній локус контролю називається екстернальним. Люди з екстернальним локусом контролю розглядають свої невдачі й успіхи як ті, що регулюються зовнішніми чинниками (наприклад доля, везіння, щасливий випадок, оточення). Особи з внутрішньою локалізацією контролю вірять, що самі здатні власними вчинками визначати успіхи і невдачі [1].

Отже, для екстерналів їх власні здібності, дії та спроби не мають особливого значення, внаслідок чого вони не докладають багато зусиль чи взагалі не намагаються змінити ситуацію. Інтернали ж навпаки, розуміють, що тільки вони владні відповідати за своє життя та події, присутні в нім.

Реан А. О., зокрема, вказував на наявність кореляції між локусом контролю особистості та соціальною зрілістю. Зазначав, що інтернальний ЛК корелює із соціальною поведінкою та соціальною зрілістю. А екстернальний ЛК із асоціальною поведінкою та низькою соціальною зрілістю [7].

Конфлікт – невід'ємна складова нашого різнобічного життя та багатопланової системи людських взаємин. Конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій (потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок, планів тощо) у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях та міжособистісних стосунках індивідів чи груп людей [5]. Велика увага вітчизняних психологів приділяється аналізу конфліктної поведінки особистості як результату впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників [3]. На думку деяких дослідників, вибір конфліктної поведінки залежить від різних факторів, таких як особистісні характеристики особи, розмір завданої шкоди, статус опонента, важливість проблеми, яку необхідно вирішити, та ймовірні наслідки конфлікту. Таким чином, на думку А. А. Крилова, людина вибирає певну стратегію конфліктної поведінки залежно від ступеня соціальної зрілості людини та від того, як вона реагує на проблеми в спілкуванні з іншими та як їх вирішує [6, с. 66].

Коли людина перебуває в конфліктній ситуації, для ефективного вирішення проблеми необхідно обрати певну стратегію,

звернувши увагу на власний та залучених осіб стиль, на природу конфлікту. У дослідженнях конфліктів К. Томас і Р. Кілмен визнали існування п'яти стратегій конфліктної поведінки, таких як ухилення, пристосування, конфронтація, співпраця, компроміс. Потрібно зважати, що стиль поведінки в конкретному конфлікті обумовлюється: тією мірою, у якій людина бажає задовольнити власні інтереси, діючи при цьому пасивно або активно; бажає задовольнити ще й інтереси іншої сторони, діючи спільно або індивідуально [4, с. 46; 6, с. 66].

При стилі ухилення, людина намагається робити вигляд, що нічого не трапилось, будь-як уникнути конфлікт. Така особа може вважати себе неконфліктною людиною, але як підсумок, нічий інтереси не враховані та не задоволені. Люди, які обирають стратегію пристосування, діятимуть разом з іншою стороною, не намагаючись при цьому відстоювати власні потреби заради адекватної обстановки. Іноді це – єдиний спосіб вирішення конфлікту, тому що на момент його виникнення потреби іншої людини можуть бути більш важливі. Обравши конфронтацію (суперництво), особа веде «боротьбу», відстоюючи свої інтереси. Але треба враховувати, що ця стратегія не приносить довготривалих результатів. Стиль співпраці найбільш важкий із всіх варіантів, але разом з тим він найбільш ефективний під час вирішення конфлікту. Така стратегія вимагає вміння пояснити свої рішення, вислухати іншу сторону, стримувати свої емоції. Але відсутність одного з цих факторів робить її неефективною. При компромісі дві сторони сходяться на частковому задоволенні своїх бажань та бажань опонента. Його суть полягає в тому, що сторони намагаються врегулювати розбіжності, йдучи на взаємні поступки [4, с. 48].

У нашому дослідженні ми ставили за мету виявити, яким чином відрізняється вибір стратегій поведінки в конфлікті в осіб з різним рівнем локусу контролю. В дослідженні брали участь 66 осіб – студенти та курсанти Національного університету цивільного захисту України, віком 17–22 роки. Для проведення дослідження були використані такі методики: методика діагностики рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера і тест дослідження стилів поведінки в конфлікті Томаса-Кілмана.

За результатами дослідження було виявлено, що респонденти з інтернальним локусом контролю (62,12 %) частіше обирають такі стратегії подолання конфлікту, як суперництво та співпраця ($p \leq 0,01$). Вони шукають привід своїх поразок і досягнень у своїх індивідуальних особистісних якостях, як компетентність, цілеспрямованість, рівень здібностей. Схильні до використання стилів подолання конфліктних ситуацій, що направлені на задоволення своїх інтересів. Респонденти з високим рівнем виразності стратегії співпраці демонструють прагнення знайти вирішення проблеми, яке влаштує всіх учасників конфлікту. Тому на практиці рішення, ухвалені з використанням цієї стратегії, є найефективнішими та дозволяють отримати надійні, стабільні результати. Такі особи психологічно зрілі.

Респонденти, в яких виявлено екстернальний локус контролю (37,88 % досліджуваних), найчастіше обирають ухилення та пристосування ($p \leq 0,01$). Таким чином, особи, які пояснюють свої успіхи та поразки зовнішніми силами, такими як везіння, випадковість, тиск оточення, схиляються до задоволення інтересів опонента. Найчастіше при стратегії ухилення респонденти взагалі відмовляються визнавати факт існування проблеми. Цей стиль поведінки цілком прийнятний, якщо причина конфлікту не цікава особі, не стосується її особисто.

Студентам і курсантам, які використовують такі стратегії, як співпраця і суперництво, як спосіб подолання конфлікту, характерні емоційна стабільність, моральна нормативність, довірливість, багата уява, сердечність, витонченість, товариськість, достатня сила волі. Також вони більш відповідальні та послідовні під час досягнення своєї мети, схильні до самоаналізу, продуктивні в ситуаціях, що пов'язані з ризиком та швидким прийняттям рішення.

Респондентам із зовнішньою локалізацією контролю, які частіше використовують стратегії ухилення та пристосування, притаманні такі якості, як невпевненість, прагнення до відкладання здійснення своїх намірів. Також вони вважають за краще працювати в групі, частіше пасивні, залежні, їм притаманна тривожність, конформізм, депресивність.

Отже, можна зробити висновки, що курсантам та студентам Національного університету цивільного захисту України найбільш притаманний інтернальний локус контролю, що характеризується прийняттям відповідальності за події власного життя і дозволяє контролювати конфліктну ситуацію у разі її виникнення. Залежно від ситуації демонструють різні стилі вирішення конфлікту: притискування, уникнення, суперництво, компроміс, співпрацю, але найчастіше застосовують співпрацю та суперництво.

Список використаних джерел

1. Rotter J. B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs*. 1966. Vol. 80. No 1. P. 1–28.
2. The social learning theory of Julian B. Rotter. CSUF Psychology Department Research and Teaching Materials. URL: <http://psych.fullerton.edu/jmearns/rotter.htm> (дата звернення: 07.04.2023).
3. Антонійчук Н. В. Конфліктна поведінка особистості як результат впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників. *Вісник Львівського університету*. Серія: Психологічні науки. 2019. Вип. 5. С. 3–8.
4. Сінгаєвський І. О., Репіч Т. А. Управління конфліктами. Київ : НУХТ, 2012. 80 с.
5. Партико Н. В. Психологія конфліктів : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2019. 132 с.
6. Ситнік С. В. Конфліктна поведінка у осіб з різним локусом контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2022. № 4. С. 65–71.
7. Реан А. А. Психология личности. Санкт-Петербург : Питер. 2016. 288 с.

Клочко Ірина Миколаївна,

старша викладачка кафедри формування та розвитку професійних компетентностей персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Інституту професійного розвитку Академії Державної пенітенціарної служби;

Барахта Володимир Володимирович,

старший викладач кафедри формування та розвитку професійних компетентностей персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Інституту професійного розвитку Академії Державної пенітенціарної служби

ЗАСУДЖЕНІ ЗА КОЛАБОРАЦІОНІЗМ

Одним з найскладніших питань сьогодення, які стоять перед кожною свідомою людиною, яка працює у сфері правосуддя – це питання про колаборацію. Як сталося, що патріотично налаштовані, законослухняні громадяни під час війни перетворюю-